

23. sešit

K Ř E S Ť A N S K Á

O D P O V Ě D N O S T Z A S V Ě T

Ú v o d

svatý synod vyznává... vznešené povolání člověka... a nabízí lidstvu upřímnou spolupráci církve při vytváření všeobecného bratského společenství, odpovídajícího tomuto povolání. Církev k tomu nepřivádí žádná pozemská moc, ale pod vedením ducha utěšitele chce pokračovat v díle Kristově, který přišel na svět, aby vydal svědectví pravdě; který přišel zachraňovat, ne soudit; sám sloužit, ne dát si sloužit."

Nechce-li církev, aby se tato slova z pastorální konstituce "Církev v dnešním světě" stala prázdnou, papetickou proklamací, musí se ptát - tj., že se všichni její členové musí stále znovu společně ptát, jakou službu mají právě v této době prokázat tomuto světu. Čím konkrétněji si tato otázka staví a čím konkrétnější odpověď na ni nalézají, tím lépe splňuje příkaz "pokračovat v Kristově díle" na tomto světě.

Církev nesmí tento příkaz prostě odsunout na jednotlivého křesťana. Každý jednotlivý úd církve má jistě svůj zvláštní úkol v životě. O tom mluvily sešity 20 a 22, o tom budeme mluvit i v tomto sešitě (z nových hledisek). Avšak právě církev jako celek, který je víc než pouhý součet svých členů, má své úkoly v lidské společnosti - ne bo je dnes musí nově hledat. A především tomuto problému slouží náš sešit.

Vycházejí z konkrétních úkolů, hledá dnešní církev prostředky, měřítko a metody své odpovědnosti za dnešní svět. Mnoho otázek zůstane otevřeno - musí zůstat otevřeny. Tento problém není pro církev nikdy uzavřen.

O b s a h

1. OBLASTI KŘESŤANSKÉ ODPOVĚDNOS -
TI ZA DNEŠNÍ SVĚT
 - 1.1 Křesťan a blahobyt
 - 1.11 Blahobytná společnost - problematický pojem
 - 1.12 postoj církve k blahobytu - od nedůvěry k schvalování
 - 1.13 "právo na blahobyt" - odůvodněné vladařskou funkcí člověka nad světem
 - 1.14 Mravní řád blahobytu; služba jednotlivci a společnosti
 - 1.2 Křesťan a hlad ve světě
 - 1.21 Bída ve světě - vina, ne slepý osud
 - 1.22 Bída ve světě; hlad, nemoc, analfabetismus
 - 1.23 Bída ve světě; apel k nápravě
 - 1.24 Záminky odmítnutí pomoci;
 - populační exploze
 - rozvrácení cenové struktury
 - 1.3 Úkoly
2. VÝCHOVA KE KŘESŤANSKÉ ODPOVĚDNOS -
TI ZA SVĚT V RÁMCI RODINY
 - 2.1 Impulsy k novému hodnocení rodiny
 - 2.11 Problémy socializace jako impuls k obnově rodiny
 - 2.12 Kritika bývalé struktury rodiny jako požadavek ^{obnovy} rodiny
 - 2.13 Společensko-politické zanedbávání jako popud k novému hodnocení rodiny
 - 2.2 Sociální význam rodiny
 - 2.21 Rodina jako prostor pro dozrávání a socializaci
 - 2.22 Nenahraditelnost rodiny pro socializaci
3. TEOLOGICKÉ DŮVODY KŘESŤANSKÉ
ODPOVĚDNOSTI ZA SVĚT
 - 3.1 Jednota úsilí o spásu a odpověd -
nosti za svět
 - 3.11 Boží spása usiluje o svět
 - 3.12 Boží spása vyžaduje službu světu

- 3.2 Odpovědnost za svět jako služba sjednocení všech lidí
- 3.21 vzrůstající vzájemná závislost lidí;
- v rámci světa
- v rámci průmyslových společností
- 3.22 přínos víry; sjednocení v lásce
- 3.23 služba sjednocení lidí - služba dovršení spásy
- 3.3 Člověk - pán a vládce tvorstva
- 3.31 věci světa - mostem nebo příkopem mezi lidmi
- 3.32 posvěcení skrze věci světa - vládou nad věcmi světa
- 3.33 víra a odpovědnost za svět - nerozlučitelná souvislost
- 3.4 Odpovědnost za svět jako služba spásy
- 3.41 jednotu odpovědnosti za svět a služby spásy -
odůvodněná tím, jak církev chápe sama sebe
- 3.42 jednotu odpovědnosti za svět a služby spásy -
představovaná posláním laiků
- 3.5 Úkoly

1. O B L A S T I K Ř E S Ť A N S K É O D P O V Ě D N O S - T I Z A D N E Š N Í S V Ě T

Není možné zabývat se zde jednotlivě všemi oblastmi křesťanské odpovědnosti za svět. Chceme pouze na dvou příkladech ukázat, jak se ta to odpovědnost za dnešní svět konkrétně uskutečňuje; za první je to náš poměr k blahobytu (1.1) a za druhé k hladovění (1.2) ve světě. Řešení jednoho úkolu neznamena přitom i řešení úkolu druhého.

1.1 K ř e s ť a n a b l a h o b y t

1.11 Blahobytná společnost - problematický pojem

pro správné posouzení toho, co dnes nazýváme "blahobytná společnost", nesmíme přehlédnout tři body skutkové podstaty;

1. Statisticky vypočtený průměr blahobytu nelze ztotožňovat se skutečným rozdělením majetku. I uvnitř blahobytných společností se vyskytuje chudoba a hlad.
2. Blahobytnost některé společnosti je převážně výsledkem hospodářsko-politických rozhodnutí a celkového hospodářského vývoje. Jednotlivec si ho sám svou pílí nevytvořil a ani se od něj nemůže distancovat.

Člověk se tedy nemůže jednoduše výzvou k askezi zříkání se vyrovnat s blahobytem. Právě tak pochybené by bylo pouhé rozdávání kapitálu a statků v špatně pochopené "pomoci vývoji". Musíme se vždy znovu pokoušet o poskytnutí odpovědné pomoci pro výstavbu přiměřeného hospodářského i společenského řádu na jedné straně a zachovat plnou zaměstnanost a stabilitu vlastního hospodářství na straně druhé.

3. problém blahobytných společností je především nevyvážené investování prostředků. proti sůkromé marnotratnosti stojí nedostatečné uspokojování kolektivních potřeb (např. vzdělání, doprava, zdravotnictví).

1.12 postoj církve k blahobytu - od nedůvěry k schvalování

v katolické morální teologii a církevní pastoraci bylo až do nedávné doby sporné, zda má křesťan schvalovat blahobytnou společnost, nebo jestli má dokonce právo na stálé zvyšování životního standardu.

Těžko říci, jestli je pramenem tohoto chápání zúžené biblické

pochopení (chudoba je etnost a bohatství je nebezpečí pro věčnou spásu); nebo jestli se má tento pramen hledat v pastorálce, která místo aby pedněcovala k osvědčení, nepřála změnám, ("přiměřený" životní postoj může směřovat ke zřejmému nebezpečí úsilí po stále větším životním standardu).

Obrat k novému postoji si razil cestu,

- když se církev postavila na stranu křesťanských dělnických hnutí a zasazovala se s nimi za s pravedlivý podíl na sociálním produktu;
- když katolická teologie rozvinula křesťanské sociální učení a tím znemožnila světu nepřátelskou, kasuistickou individuální etiku;
- když byl v křesťanské sociologii rozpoznán význam poptávky po trhu, tzn. kontinuálního úsilí o vyšší životní standard a zlepšující se a zároveň stabilní hospodářství.

Teologické zpracování těchto daností a názorů a jejich přeměna v etické požadavky dostalo rozhodující popud od 2.vatikánského koncilu.

1.13 "právo na blahobyť" - odůvodněné vladařskou funkcí člověka na světě

Koncil viděl především nutnost postavit se otevřeně na odpor proti chybnému názoru, že bohatství jako takové je nebezpečím, a chudoba zárukou uskutečnění křesťanského života. Oba způsoby existence mají svá specifická nebezpečí. koncil dokonce zdůraznil právo člověka na stále stoupání životního standardu.

Aby to odůvodnil, neodvolává se koncil pouze na poznatky dnešních společenských věd. Může se také opírat o novější poznatky biblických věd. "písmo sv. totiž učí, že člověk stvořený podle obrazu Božího je schopen vyznat a milovat svého stvořitele, je od něho ustanoven za pána všeho tvorstva, aby mu vládl k Boží oslavě." (čl.12)(2.vat.koncil, pastorální konstituce "Církev v dnešním světě"). Z této vladařské funkce je v zásadě určen i poměr člověka k bla hobytu: "jedno je pro věčícího jis té; osobní a společná lidská činnost, toto nesmírné, staleté lidské úsilí stále zlepšovat životní podmínky, odpovídá jako takové Božímu úmyslu." (2.vat. koncil pastorální konstituce, čl.34)

Božím příkazem "podmanit si zemi se vším, co k ní náleží", je neseno také další zjištění koncilu: "prací a silou ducha se člověk vždy pokoušel bohatěji rozvinout svůj život. dnes však, především pomocí vědy a techniky, rozšířil a stále rozšiřuje své panství téměř nad celou přírodou."

příliš snadno by se mohlo u této výpovědi přehlédnout, že jen nepatrná část lidí bezprostředně ovládá svět jako např. vědci, technici nebo politikové. Většina z nás - jakkoli je tato myšlenka překvapující - se této vlády účastní tím, že v průměrném měřítku vlastníme a požíváme plody práce ve světě a pro svět.

Blahobyť je pro mnohé odškodněním za pracovní výkon, který často postrádá zjistitelný smysl. přesto by koncil rád dal všem jistotu, že svým osobním úsilím přispívají k dějinnému uskutečnění božského plánu. poukazuje na velkou hodnotu "obyčejné všední činnosti". Tato činnost může být prožívána jako smysluplná pouze tehdy, když se v ní spatřuje služba druhým.

Práce a požívání blahobytu patří tedy k vládě nad světem, která byla křesťanům svěřena. Nelze se tudíž oddělovat od poslání spásy křesťana samého i světa lidí.

1.14 Mravní řád blahobytu - služba člověku a společnosti

Koncil nechce přehlížet nebezpečí blahobytu. Tím více zdůrazňuje, že práce a požívání blahobytu musejí být podřízeny řádu, kterým člověk slouží sám sobě a druhým. "Svou prací přetváří člověk nejen věci a společnost, ale zdokonaluje také sám sebe. Mnohému se učí, rozvíjí své schopnosti, překračuje se a vyrůstá sám nad sebe... vodítkem lidské činnosti je tudíž to, aby se shodovala s Božím plánem a vůlí, tak i s pravým dobrem lidstva." (2.vat. koncil)

Zdá se, že stále prudší kritika blahobytné společnosti míří na slábnoucí schopnost občanů těchto společností pomocí blahobytu "se překračovat" a "vyrůstat nad sebe". I když přitom dominují ideologické téze o procesu rozpadu pozdně kapitalistických hospodářsko-společenských systémů, nemůžeme přehlédnout, že se tato kritika zaměřuje především na ty, kdo se v blahobytu samozřejmě "zabydlili", že jí hrozí nebezpečí ztráty vlastního lidství. Musíme se učit chápat, že jsou nám takové otázky svědomí předkládány také v nepřímé formě, a sice v úmyslné zanedbanosti nebo ve vědomé vzpouře mladých lidí proti etablované blahobytné společnosti. Veškerá sociální kritika takového nebo podobného druhu míří proto také na otázku po opravdovém l i d s k é m pokroku.

Cíl služby konané v práci a blahobytu je koncilem vyjádřen slovy: "Jde o záchranu lidské osobnosti a o opravdu spravedlivou výstavbu lidské společnosti." (2.vat. koncil) ze vztahu jednotlivého člověka k blahobytu vyplývá důsledek; i ve své schopnosti vlastnit a požívat si musí udržet svou vladařskou funkci nad světem. Musí stát nad blahobytem a nesmí propadnout modernímu způsobu "posedlosti" tím, že se nechá ovládnout majetkem (věcmi),

o kterém se domnívá, že ho vlastní.

Mravní sklon je nemálo ztížen tím, že se náš blahobyt rozvíjí pomocí problematické konzumní propagace. Tzv. hospodářským tlakem na neustálé vytváření prostoru pro trh vyvolávají mnohé propagační metody s rafinovanými psychologickými prostředky nebezpečí nové "posedlosti" a závislosti člověka. Tím přiklání lidské úsilí o uplatnění, vlastnění a požívání k jednostranným hodnotám a připravují člověka o sebe sama.

Askeze zřikání útekem před blahobytem a problémy blahobytné společnosti by byla ostatně, jak se již jednoznačně ukázalo, nekřesťanská a nerealistická. Je zapotřebí takové schopnosti se zřikat, kterou by se člověk neprovinil proti sobě a společenství ostatních. Taková schopnost zřikání může vyplývat pouze z vlády nad blahobytem. důležitým úkolem dnešní teologie je pomoci lidem k takovému postoji.

Teologie, která chce k tomu člověka uschopnit, se musí ptát, zda se dobře vyzná v dnešní lidské situaci a zda se jí v dialogu s ostatními vědami pokouší lépe chápat. Jestliže je útek ke konzumu symptomem zvrácení a blokování lidského úsilí, pak není tolik problémem samotný blahobyt jako spíše člověk, který je v nebezpečí, že se blahobytem odcizí sám sobě.

1.2 K ř e s ť a n a h l a d v e s v ě t ě

1.21 Bída ve světě - vina, ne slepý osud

před více než 400 lety rozštěpil novověký kolonialismus téměř celý svět na dva tábory, na kolonie s většinou vykořisťovaných a práv zbavených národů a kolonialistické země, jejichž vládnoucí třídy těžily z koloniální nadvlády. sociální bezpráví v koloniích bylo v Evropě celkem neznámé. Zato výhody levného odběru surovin nebo rozšiřování moci se přijímaly velmi ochotně. A i když se nechtělo o ničem vědět, existuje již staletí fenomen hladu, masových nemocí, analfabetismu, sociální nespravedlnosti mezi národy.

osvobozením většiny bývalých kolonií nejsou tyto problémy odstraněny. příčinou těchto problémů tedy není slepý osud, ale bývalí koloniální páni. Na účet kolonialismu se musí přičíst i dnešní deformace hospodářských struktur hladových zemí monokulturami, tj. výlučným pěstováním jediného produktu (např. kakaa, burských oříšků), nespravedlivým rozdělením pozemků a nemožností přemoci hlad pomocí vlastního hospodářství. Rychlá industrializace a tím umožněné zvýšení životního standardu širokých

vrstev ve starých průmyslových státech by nebylo možné bez nespravedlivého vykořisťování kolonií. Hlad v bývalých koloniích není důsledkem slepého osudu, ale důsledkem mezinárodního třídního boje.

1.22 Bída ve světě; hlad, nemoce, analfabetismus

Jaké důsledky měl třídní boj, ukazuje tato neúplná analýza situace bídy ve světě. Na prvním místě stojí hlad. přitom musíme rozlišovat mezi přímým, zjevným hladem a nepřímým, skrytým hladem. Také ten, kdo je podvyživen, žije ve stálém stavu hladu, i když se tu a tam někdy nají. Nesmíme s i zakrývat skutečnost, že dvě třetiny současného lidstva žije ve stavu hladu.

To se dá také zjistit z následujících čísel; třetina lidstva disponuje více než 85% světového příjmu, další třetina více než 10%. poslední třetina se musí spokojit přibližně s 5%.

K hladu ve světě se druzí ještě pohroma masových nemocí, např. malomocenství, tuberkulóza, malárie.

Počet malomocných se odhaduje na 8 až 10 miliónů. Tuberkulóza ve světě si vyžádá ročně přes 5 miliónů obětí. Bahenní horečka, malárie, je tak silně rozšířená, že světová zdravotnická organizace odhaduje počet nemocných na 300 miliónů a počet smrtelných obětí na 3 milióny ročně.

Třetí formou masové bídy je analfabetismus.

45% lidí nad 15 let ne umí podle zveřejněných údajů UNESCO ani číst ani psát. A přece je tento počet ještě klamný. v Indii, Pakistánu, Bilívii, Alžíru a v Súdánu je 80-90% národa analfabetů.

Bída v těchto zemích se ještě stupňuje hrozným rozmnožováním obyvatelstva. Navzdory vysoké dětské úmrtnosti, předčasné smrti dospělých přibývá obyvatelstva Asie, které tvoří polovinu lidstva, každý rok o 24 miliónů. počet lidí v r.2.000 se odhaduje na 7,5 miliard proti dnešním 3,5 miliardám. O opravdovém růstu obyvatelstva můžeme mluvit pouze v zemích hladu, přes zvyšující se bídu.

1.23 Bída ve světě; apel k nápravě

Ukázalo se, že mnohonásobná bída ve světě není slepým osudem, nýbrž že jsou za ni odpovědni bývalí koloniální páni. Není zde nasnadě náprava, která by odpovídala i jinak požadované "sociální spravedlnosti"? Neměla by otázka nápravy silněji než dosud znepokojovat naše svědomí, i když se zdá, že možnosti pomo-

ci nám den ode dne unikají pod rukama a dosavadní pomoc se nám jeví jako "kapka v moři", která padá do bezedné nádoby? Tomuto úkolu neunikneme poukazem na velké těžkosti skutečné pomoci. Neboť se dá snadno dokázat, že při příslušné námaze je tato pomoc možná.

Josué de Castro, bývalý prezident komise pro světovou výživu Spojených národů, si klade otázku na základě svých znalostí situace ve světové výživě, zdali je vůbec možná spravedlnost a pomoc na pozadí tzv. vývoje. Vědecky zdůvodněná odpověď má rozhodující význam pro mravní povinnost a tím i pro realizaci křesťanské odpovědnosti za svět. Castrova odpověď zní: "Nemůžeme si déle zakrývat základní pravdu; svět má k dispozici dostatek pramenů k pomoci, aby se každému postaral o dostačující obživu. A jestliže tolik hostů této země nebylo dosud pozváno ke stolu, je to proto, že všechny známé kultury, včetně naší vlastní, jsou organizovány na základě hospodářské nerovnosti." (J. Castro; Weltgeissel Hunger str. 11)

Ve stejném smyslu požaduje již před 2. vat. koncilem papež Jan XXIII. ve své encyklice "Mater et magistra" (1961): "Jeden z největších úkolů naší doby je nastolit spravedlivé vztahy mezi hospodářsky vyvinutými zeměmi a mezi zeměmi vývojovými. Zatímco jedni žijí v blahobytu, trpí druzí krutou nouzí... Jestliže některé národy mají zjevně nadbytek prostředků k výživě a hromadících se produktů, ~~xxvých~~ zatímco v jiných zemích trpí široké vrstvy obyvatel hladem a nouzí, pak je požadavkem spravedlnosti a lidskosti, aby země nadbytku přispěly na pomoc oblastem, ve kterých vládne nedostatek. Ničení a plýtvání statků nutných k životu je za těchto okolností v rozporu se spravedlností a lidskostí."

1.24 Záminky odmítnutí pomoci

Vysoce vyvinuté průmyslové státy se někdy pokoušejí o omluvné důvody, aby se vyhnuly přiměřené pomoci národům trpícím nouzí. ve skutečnosti skrývají takové omluvy pouze pochybné etické a politické postoje.

1.- populační exploze

Nejjednodušším způsobem, jak zavřít oči před našimi závazky a úkoly, je poukázat na lavinovou populační explozi v zemích hladu. S tím je spojena také většinou otevřeně vyjádřená nebo skrytá námítka, že tyto národy konečně právě svou populační explozí znemožňují všechnu pomoc.

Tváří v tvář této námitce si povšimněme následujícího. Bez pochyby musí být pozitivně oceněno, že zprostředkováním lékařských znalostí a léčebných prostředků umírá v těchto zemích méně lidí předčasně. V zemích hladu se nejen zvýšil počet porodů, ale vzrostly také šance přežít a dožít se vyššího věku. Zároveň

však se zprostředkováním lékařského pokroku je spojen závazek udržet lidem "zachovaný" život. Neseme nesetřesitelnou odpovědnost za zachování těchto lidí, a sice nezávisle na tom, zdali a jak budou rodiče v oblastech hladu regulovat porodnost, i kdyby se zdála jakkoli důležitou.

Již zmíněný Josué de Castro správně usoudil, když hořce konstatuje: "jestliže novomaltusiáni tvrdí, že lidstvo vyhladoví a je zatraceno a že následkem nedostatečné kontroly porodů zahyne universálním hladem, haní jednoduše hladovějící proto, že existuje hlad. Zdá se jim, že hladovějící národy jsou zločinci, protože zvyšují počet lidí svým rozmnožovacím šílenstvím."

Omluvy poukazující na tzv. "populační explozi" ztrácejí na významu, protože se - podle ověřených poznatků dnešních expertů - poprvé v historii lidstva zdá možné odstranit ze světa solidární spolupráci všech národů hlad a bídu navzdory přibývajícím počtu obyvatelstva. K tomu je zapotřebí dosáhnout zvýšení výroby potravy ve světě. Příroda a věda by to umožnily. Obrovské plochy nevyužité a neobdělané země čekají na obdělání. Velký počet lidí čeká na poučení lépe a správněji produkovat. Věda vyvíjí nové metody, nové chovatelství, pěstitelství, nové technické pomůcky.

V současné době je k zajištění naší potravy využita sotva osmina disponovatelné půdní plochy. Německý odborník, národohospodář Fritz Baade (nar. 1893) konstatuje již r. 1956: "Na základě tří faktorů, moderního obdělávání půdy, výživy a pěstitelství, se kterými máme zkušenosti již staletí nebo dokonce několik tisíciletí, regulací toků k získání vody k zavlažování, ochranu před záplavami a elektrickou energií může být vyrobeno takové množství potravin, které stačí uživit 5 miliard lidí na podstatně vyšší úrovni než je dnešní standard. A i potom budou rezervy naší země v možnostech výživy využity sotva z poloviny. Baade nedávno doplnil výsledky svých výzkumů tím, že zvýšil počet původně udávaných 5 miliard na 20-30 miliard lidí, kteří by se mohli za udaných podmínek ve světě uživit. Bohužel nebylo v tomto směru dosaženo žádného závažnějšího pokroku.

Expertí se přesto nezastavili u takové globální analýzy. Je již dostatečně vědecky prokázáno, že by v oblasti zpracovaných půd, hnojení, použití strojů, stačilo jen málo, aby se pomocí zvýšení produkce našich hlavních potravin dosáhlo odstranění přímého hladu.

V pěstování hlavních potravin pšenice a rýže vypadá situace následovně; v severním Německu se dosahuje výnosu pšenice na hektar od 35 až do 40q. průměrný výnos na celém světě, tj. s připočtením takových půd, na kterých by se pšenici dařilo ještě lépe, je pouhých 12q. Podobně je to i u rýže; jihoitalské výno-

sy dosahují 80q na hektar, zatímco v typických asijských rýžových oblastech, kde rýže navíc představují hlavní potravinu, se sklízí pouhých 8q na hektar. Když dále uvážíme, že dvě třetiny sedláků ve světě obdělává svá pole ještě dřevěným nářadím, pak je jasné, jaká ohromná diskrepance existuje mezi zemědělským průmyslových států a agrárními zeměmi hladu.

2.-Rozvrácení cenové struktury

proti přiměřenému zvyšování zemědělské produkce je uváděna zdánlivě přesvědčivá námitka, že tím dojde k nadprodukcí a k rozvratu cenové struktury.

Že se tato námitka neuplatňuje pouze teoreticky, nýbrž že se z ní vyvozují praktické důsledky, ukazuje skutečnost, že se tzv. nadprodukce v průmyslových státech nejen zaznamenává, ale dokonce nárůstá. V USA, Kanadě, ale i v evropském hospodářském společenství skladuje stát hospodářské produkty, aby podpořil cenovou strukturu. V případě, že tento prostředek nestačí, aby se nadprodukce zvládla, jsou v USA, Kanadě z veřejných prostředků vypláceny prémie, když se orná půda nechá ležet ladem. V západoevropských zemích se poráží statisíce kusů hovězího dobytka, aby se zabránilo "katastrofální záplavě mléka". V posledních letech se ve Francii a Itálii zničilo ovoce a zelenina v hodnotě 250 milionů DM. V šesti státech EHS se vyřadilo ročně již 10 miliard DM na to, aby zmizela nadprodukce mléka, másla, pšenice a cukru ve Francii, Itálii, NSR, Holandsku, Belgii a Lucembursku.

Jak je nesmyslná námitka o nebezpečí nadprodukce a důsledků, které se z ní vyvozují, ukazuje skutečnost, že experti požadují okamžité zvýšení světové výroby potravin, aby se odstranil hlad. To znamená - aniž bychom ignorovali strukturální problémy zemědělství v průmyslových státech - , že předpokladem zastavení expanze hladu je využití všech dnes dosažitelných výrobních možností.

Neplatí však přesto námitka, že plné využití zemědělské výrobní kapacity povede k rozpadu zemědělských cen a tím i celkovému ochrození hospodářství? Takové nebezpečí se nedá popřít v případě, že pokládáme současnou hospodářskou strukturu za hotoovou danost. Musíme spíše požadovat dalekosáhlé přeorientování myšlení a politického a hospodářského jednání. Nestáčí jen využití všech výrobních možností, ani pouhé rozdávání kapitálu a zboží ve prospěch zemí hladu, které snad zpomalí další obohacování podnikatelů a zaměstnanců průmyslových zemí, nestačí drobné roční dary pro mezinárodní pomocné dílo ve prospěch hladovějících, aby se uchlácholilo svědomí.

Neboť ani desetinasobnými a stonásobnými dary by se nikdy nedal dohromady kapitál, který by stačil k vývoji bývalých koloniálních úrodů rozvojových zemí.

Od postoje odpovědnosti za svět musíme dojít k dalekosáhlé organizaci výroby a rozdělování.

K tomu je nutné nové politické a hospodářské uspořádání naší celkové výroby a rozdělového hospodářství, které by část růstu našeho průmyslového hospodářství postavilo do služeb hospodářského rozvoje hladovějících národů. právem se vědomě či nevědomě obávají syté národy, že by se při tom museli něčeho zříci. přesto musíme být všichni k tomu ochotni.

1.3 Úkoly

1. Jaká změna nastala uvnitř církve při hodnocení blahobytu? Jaké důvody pro tuto změnu se mohou uvést?
2. Kterou biblickou výpovědí můžeme odůvodnit právo člověka na stálé zlepšování životních poměrů?
3. Bída v mnoha rozvojových zemích je ve vysoké míře důsledkem kolonialismu. Za chybný vývoj nesou odpovědnost bývalí kolonialisté. které jejich chyby jsou uváděny v tomto sešitě? Které můžeme uvést sami?
4. Které námítky v průmyslových státech jsou vznášeny proti hospodářské pomoci národům, trpícím nouzi? znáte ještě další námítky podobného druhu, které zde nebyly uvedeny?

2. V Ý C H O V A K E K Ř E Š Ť A N S K É O D P O V Ě D - N O S T I Z A S V Ě T V R Á M C I R O D I N Y

Aniž bychom podceňova li úlohu politického zřízení, naský-
tá se v této souvislosti otázka; jak a kde se naučíme, abychom
se ve styku s hmotným blahobytem nedali zotročit a neztráceli
lidskou důstojnost; jak a kde se naučíme větší solidaritě mezi
lidmi?

2.1 p o d n ě t y k n o v é m u h o d n o c e n í r o d i n y

2.11 problémy socializace jako podnět k obnovení rodiny

Jistě dnes právem můžeme mluvit o zjevném nedostatku lásky
a schopnosti lásky v rámci společnosti. Sociologie považuje ty-
to záporné jevy za důsledek nového a nebezpečného procesu lid-
ského sebeodcizení, vzrůstající těžkosti jednotlivce rozvinout
svou vlastní osobnost. s tím se spojují často i poruchy v soci-
alizaci; tzn. mnohým dnešním lidem připadá zatěžko, nebo se jim
vůbec nedaří zařadit se do lidského společenství, aniž by při
tom neztratili sami sebe. právě pro zdar takové socializace má
rozhodující význam rodina. Antropologické vědy stále častěji po-
žadují renezanci, obrod rodiny a to právě na základě poznání, že
současná rodina často v socializační úloze selhává.

Stále více poznáváme, jak zjevná ztráta funkce rodiny, kte-
rou utrpěla rodina v přechodu od agrárního k průmyslovému hospo-
dářství, přispěla k tomu, že jasněji vystoupila do popředí vlast-
ní a nepřenositelná úloha rodiny v každé společnosti.

právem se dnes říká, že manželství a rodina jsou v pokročí-
lých průmyslových společnostech odkázány na intimní oblast. Je-
jich stabilita není již garantována společností a její struktu-
rou, víceméně je téměř výlučně závislá na zdaru sociálních vzta-
hů uvnitř rodiny, tzn. vztahů lásky. Jestliže však schopnost so-
cializace závisí přímo na zdaru "primární socializace", "prvot-
ní" socializace v rodině, pak je jasné, že manželství a rodina
mají význam nejen v soukromé oblasti, nýbrž že plní i rozhu-
dující společenskou úlohu.

2.12 Kritika bývalé rodinné struktury jako požadavek obnovy

podnět k novému pohledu na společenskou úlohu rodiny může

vyjít ze současné kritiky společnosti ze strany mladých lidí. Tato kritika je často spojena s útekem k očekávanému řádu dokonalé autonomie, spravedlnosti a solidarity. Ale právě tím se stává ne přímou otázkou po schopnosti naší společnosti vyrovnat se s jejími rostoucími problémy mělkého materialismu, nespravedlnosti a sobectví ve stětě. Často se srovnává komuna jako funkčně schopnější a lepší sociální jednotka s tradičním měšťáckým manželstvím a rodinou. Experiment s takovými novými formami společenství mladých lidí zjevně poukazuje na to, že občanské měšťácké manželství a rodina nedostávala své úloze umožnit svým členům, aby se dobře socializovali, a že je tedy nutno je obnovit. Pro naši pozdně kapitalistickou společnost nemá event. ztroskotání takových experimentů potvrzením dosavadních způsobů manželství a rodiny, ale je především burcující otázkou o stavu současného ~~stavu~~ manželství a rodiny.

2.13 Společensko-politické zanedbávání jako popud k novému hodnocení rodiny

Další popud může vycházet ze znalosti toho, že společensko-politická skutečnost vůbec neodpovídá významu, který má dnes manželství a rodina. Také dnes můžeme mluvit o vědomém ignorování rodiny nebo o nespravedlivém hospodářském a sociálním zacházení s ní ve společnosti.

Tak např. proti sobě stojí společenský význam rodiny s více dětmi a nedostatečný zřetel na platové a majetkové možnosti takové rodiny.

Také veřejné resp. zveřejňované mínění podporuje spíše nepřátelské smýšlení vůči rodinám s více dětmi, místo aby pomáhalo uskutečňovat zmíněnou "renezanci rodiny".

2.2 s o c i á l n í v ý z n a m r o d i n y

"Renezance rodiny" bude umožněna úměrně tomu, jak se uskuteční nové hodnocení působení vzájemných vztahů jednotlivce a společenství. Sociální vztahy mají stěžejní význam pro rozvinutí každého člověka; opačně závisí uskutečnění lidského společenství na odpovídajícím rozvinutí jednotlivce.

2.21 Rodina jako prostor pro dozrávání a socializaci

Šance pro individuální dozrávací proces každého člověka se

zvýší úměrně tému, jak si ostatní lidé budou uvědomovat svou sociální odpovědnost. Život a zrání každého člověka se uskutečňuje vzájemným působením činu a dění. (srv. seš. 2/2.2)

první fáze dětského vývinu člověka je charakterizována především sociálním děním, možnostmi milující a důvěřivé reakce na akce druhých, přijetím nebo odmítnutím ze strany matky, otce, celé rodiny se vytváří atmosféra péče a přijetí nebo chladu a odmítavosti, kterou je v člověku určována schopnost a pohotovost k určitým způsobům sociálního chování.

Jestliže rodiče něco ve vztahu k dětem opomenou, může se stát, že za jistých okolností dochází k celoživotní neschopnosti v rozhodujících činnostech sociálního života, důvěře, schopnosti věřit a milovat. tzv. "hospitalismus" (duchovní a duševní nedostatek jako důsledek chybějící rodičovské náklonnosti ve výchovných zařízeních) ukazuje, jak důležitý je pro dítě zvláště mateřský vztah. Náš novější názor na skutečnost, že řád a smysl života musí být bezprostředně pochopen na příkladu, ukazuje, co právě v této fázi znamená otcovský příklad pro rozvinutí dítěte.

Všimněme si více fáze dospívání, onoho uvolnění ze silné dětské vazby na rodiče, které je zaměřeno na čin. Znovu poznáváme, že zdar sebeuvědomění, seberozvinutí a osobní identifikace rozhodně závisí na sociálních vztazích k "rodinným příslušníkům" - matce, otci, bratru a sestře.

Soulad s rodinnými příslušníky, především s matkou a otcem je nejen problémem společného života ve světě mimo rodinu; pro mnohého je to jediná šance vyléčení neurózy. Dnes víme, jak silně je člověk při výchově přirozené důvěry, schopnosti lásky a síly víry závislý na prožitku mateřské lásky a otcovského příkladu. Dokonce i náboženskou nechuť, slabost víry a nevěru chápeme dnes jako signál, který ukazuje na nedostatečný přirozený základ nadpřirozené schopnosti víry, naděje a lásky.

2.22 Nenahraditelnost rodiny pro socializaci

Sociologické bádání zjistilo, že důvodem vzniku mnoha sociálních problémů v naší společnosti je ztráta odpovědného otcovství a mateřství. Jestliže je rozhodující životní a výchovný prostor člověka, totiž rodina v nebezpečí rozpadu, jak má vychovávat člověka, který se má umět vypořádat sám se sebou a hospodářskými a společenskými úkoly? V době, kdy ve všech životních oblastech a u mnoha lidí nemůžeme přehlédnout rozkladné jevy, obracíme se o pomoc k rodině, ale zjišťujeme, že tato rodina ve svém současném stavu není schopna splnit naše vysoké požadavky.

Z toho tím více vyplývá nutnost obrody rodiny.

Tím v žádném případě nepodcěhujeme výchovnou hodnotu jiných sociálních útvarů, institucí a zařízení moderní společnosti. přebírají i nutné náhradní funkce tam, kde se rodina rozpadne nebo neplní své úkoly. Když se přihlédne k přetížení dnešního školského systému, pak je jasné, že ani s obnovou školy jako vzdělávacího zařízení, se nemůžeme vzdát obnovení rodiny.

požadavek obnovy, renesance rodiny se opírá především o hlubší znalosti v procesu dozrávání člověka a nejen o těžkosti při dozrávání jednotlivce i celé společnosti. dnes je všeobecně známo, že náš svět a okolí získává svůj ráz z úspěchu nebo neúspěchu osobního dozrávání, které podstatně a nenahraditelně získáváme v rodině. Rozpad nebo obnova rodiny se tudíž stává rozhodující sociální otázkou naší společnosti.

poznatky o "armádě tuláků", které nelze dopadnout a volat k odpovědnosti, poznatky o racionalistickém zúžení forem myšlení a života a dále poznatky o pocitu, který vyplývá z toho, že člověk je věcmi více ovládan než by je vlastnil, poukazují důrazně na "společnost bez otce", jak to nazval lékař a psycholog Alexander Mitscherlich (nar.1908). Můžeme se však ptát, zda-li agrese, vzpoura, výstřednost (třeba v zanedbanosti) a narůstající počet deliktů mladistvých neukazují na nedostatek dobrých příkladů. Akce proti etablované společnosti musíme považovat za obžalobu této společnosti.

3. TEOLOGICKÉ DŮVODY KŘESŤANSKÉ ODPOVĚDNOSTI ZA SVĚT

v kapitole 1. byly ukázány příklady konkrétního osvědčení křesťanské odpovědnosti za svět, v kapitole 2. jsme ozřejmili, že rodina je místem výchovy k takové odpovědnosti za svět a společnost, v kapitole 3. chceme ukázat, jak vidí a odůvodňuje křesťanské chápání víry odpovědnost za svět. přitom se musíme vrátit k 2.vatik. koncilu, protože zde byl učiněn první rozsáhlý pokus teologicky určit úkol křesťana ve světě.

3.1 Jednota úsilí o spásu a odpověd- nosti za svět

3.1.1 Boží spása usiluje o svět

podle vyjádření 2.vat. koncilu je úsilí každého křesťana o spásu neodlučitelně spojeno s odpovědností za tzv. "časné věci". v "dekretu o apoštolátu laiků" se např. říká: "kristovo vykupitelské dílo je zaměřeno na spásu lidí, ale zahrnuje také výstavbu celkového časného řádu. poslání církve nespočívá tedy jen v přiblížení Kristova poselství a milosti, nýbrž také v proniknutí a zdokonalování časného řádu duchem evangelia... Oba řády, které jistě musíme rozlišovat, jsou v jedinečném Božím plánu tak spojeny, že Bůh sám chce v Ježíši Kristu znovu přijmout celý svět jako nové stvoření v zárodku zde na zemi, v dovršení pak na konci času. v obou řádech se musí laik jako křesťan a zároveň občan tohoto světa neustále řídit svým křesťanským svědomím. (2.vat. koncil, Dekret o apoštolátu laiků, čl5)

protiklad církev - svět, jak je vyjádřen v Řím 12,2: "A nepřipodobňujte se tomuto světu, nýbrž přeměňujte se obnovou své mysli", neznamena podle slov Pavla VI. v encyklice "Ecclesiam suam" ani "rozdělení" obou skutečností, ani "lhostejnost, strach nebo opovržení". (Pavel VI., Enc. "Ecclesiam suam," č.54)

Papež Pavel VI. srovnává v encyklice "Ecclesiam suam" službu církve světu se službou lékaře lidstvu; má rozdávat novou životní odvalu lidstvu obtíženému temným pesimismem, nepřátelstvím vůči víře a sebezbožňováním.

3.12 Boží spása vyžaduje službu světu

Jestliže dnes církev takto chápe sama sebe, je zřejmé, že nikdo nedosáhne spásy uskutečněné Kristem a zprostředkované církví bez svědomitého vykonávání úkolu jemu osobně uloženého. Každé zanedbání tohoto úkolu ohrožuje nejen jeho osobní spásu, ale zabraňuje tomu, aby se církev stala "životním principem lidské společnosti".

Již Jan XXIII, požadoval ve své encyklice "Mater et magistra" "den ode dne rostoucí nasazování za vnitrosvětské záležitosti". Jím svolaný koncil se pro to pokusil najít důvody z realistického pohledu na náš svět: "... moderní svět se ukazuje zároveň jako silný i jako slabý, je schopen dělat to nejlepší i nejhorší; má otevřenou cestu ke svobodě nebo otroctví, k pokroku nebo zpátečnictví, bratrství nebo nenávisti. Nadto si je dnes člověk vědom toho, že jeho vlastním úkolem je správně řídit síly, které sám probudil k životu a které ho drtí. Je to tedy otázka k němu samému." (2.vat. koncil, past. konst. "Církev v dnešním světě," č.19.)

vodítkem veškeré lidské činnosti ve světě musí být, "že se musí shodovat podle plánu a vůle Boží s pravým blahem pro lidstvo, že umožní člověku jako jednotlivci i jako členu společnosti splnit své povolání". (2. vat. koncil)

3.2 Odpovědnost za svět jako služba sjednocení všech lidí

3.21 vzrůstající vzájemná závislost lidí.

Stále více dnes poznáváme, že jsme dnes ve velké míře navzájem na sebe odkázáni v uskutečňování lidštějšího světa. Abychom mohli mluvit o pravém "sociálním pokroku", tzn. o vzrůstající pospolitosti a odpovědnosti, je třeba zvětšit naše úsilí o sociální řád.

1.- v rámci celého světa;

Obyvatelstvo země - viděno z celosvětového hlediska - stojí poprvé před možností, ba nutností sjednotit se v zrovnoprávnění všech lidí, bez známých forem podrobení a panské nadřazenosti starého nebo nového kolonialismu.

Hospodářský vývoj směřuje k vytvoření nadnárodních regionálních jednotek a jejich propojení k světovému hospodářskému systému. Sdělovací a dopravní prostředky i faktická mobilita ve světě se stará o to, aby se tato jednota neopárala o politické

smlouvy a vůli státníků, ale o existenciální bázi spočívající na dělbě práce, hospodářské závislosti, osobní sympatie lidí všech ras, náboženství a národů i o nové vzájemné ocenění kultur a životních zvyklostí.

Na pozadí rozdělení na východ a západ nemůžeme přehlédnout, že určujícím základním motivem názoru, že se lidé musí sjednotit, že jsou na sebe odkázáni, je i strach. Ale vynucená solidarita, vystavěná na strachu nemůže mít trvalou existenci.

Že strach je převládajícím motivem politického chování, je současně důvodem politováníhodné letargie blahobytných národů k účinnějšímu uskutečnění poznaného a vždy znovu požadovaného zákona lidské spolupráce; totiž systematického vybudování sociální spravedlnosti a sociální lásky; pouze když se zdá, že je ohrožena vlastní bezpečnost, žene je strach k solidární činnosti.

V této souvislosti je vidět jaké netušené šance má evangelium, které vyvozuje solidaritu a jednotu právě z lásky.

2. V rámci průmyslové společnosti:

Jako jsou lidé dnes vzájemně odkázáni k sjednocení ve světovém měřítku, tak se projevuje nutnost solidarity i v přehledných oblastech života průmyslových společností. Teměř denní vzrůst závislosti všech na všech bychom mohli nazvat charakteristickým znamením naší doby. Tento vývoj poskytuje šanci na živější vědomí sounáležitosti všech lidí.

Současný vývoj však v sobě skrývá i nebezpečí. Teměř všechny životní oblasti (např. rodina, občanská a církevní obec) ztratily část svých dřívějších funkcí, které jsou teď přebírány různými společenskými zařízeními. Tato zařízení, jako závody, školy, nemocnice pojímají dnes člověka většinou jen podle určité "funkce" a nechávají ho zaniknout v anonymitě. Problémem se přátom stává osobní vazba člověka k člověku. Taková socializace, která slaďuje pouze funkce jednotlivce, nepomůže člověku k jeho rozvinutí a společnosti k pravému obecnému dobru. Teprve hlubší odůvodnění lidské důstojnosti a odpovědnosti, kterého by byla schopna křesťanská víra, může přijmout a dále rozvést pozitivní tendence tohoto vývoje a čelit jeho nebezpečí.

3.22 přínos víry, sjednocení v lásce

2.vat. koncil vyložil současnou socializaci a její problematiku z poselství Kristova. silněji než kdykoli dříve poukazuje na dalekosáhlé světové aspekty sociální otázky, na svobodu,

důstojnost a právo každého člověka a na teologicky odůvodněnou odpovědnost celého lidstva za svět.

Koncil zdurazňuje: "Bůh, který se o všechny otcovsky stará, chtěl, aby všichni lidé tvořili jednu rodinu a vzájemně se stýkali v bratrském smýšlení. všechny stvořil podle Božího obrazu, "který z jednoho (člověka) učinil celé lidské pokolení, aby přebývalo na celé zemi" (Skut 17,26) a všichni jsou povoláni k jednomu cíli, tzn. k Bohu." (čl.24)

Hlavní příkazání lásky má právě proto velký dosah také pro lidskou společnost a její výstavbu v míru, svobodě a opravdovém lidství.

"Na tomto světě je první a největší příkaz láska k Bohu a k bližnímu. ... Má zjevně největší význam pro lidstvo, které je na sobě stále více závislé, a pro svět, který se stále silněji sjednocuje. Ano, když se Ježíš modlil k Otci, "aby všichni jedno byli... jako my jedno jsme" (Jan 17,20-22), a tím odkryl horizont, který je lidským rozumem nepostižitelný, nabízí se jistá podobnost mezi jednotou božských osob a jednotou Božích dětí v pravdě a lásce. Toto srovnání ozřejmuje, že člověk jako jediné stvoření Bohem stvořené kvůli němu samému může sám sebe dokonale najít pouze v úplném odevzdání sebe." (2.vat. koncil,č.24)

Koncil žádá všechny lidi, aby se jim všem stalo "svatým zákonem" zařadit "požadavky vyplývající ze společenského propojení k hlavním povinnostem dnešního člověka a jako za takové je považovat." (čl.30) další podrobnější připomínky míří jak na "změnu smýšlení", tak i na "společenský řád", které se musí dále vyvíjet. (č.26) " Duch Boží... přispívá tomuto vývoji" (č.26)

3.23 Služba sjednocení lidí - služba dovršení spásy

Nové aspekty křesťanského učení o společnosti s jeho teologicky odůvodněnými vztahy me zi pozemským sociálním řádem a spásou lidského pokolení v Kristu vrcholí a uzavírají se v následující výpovědi 2.vat. koncilu: "Neznáme dobu dovršení země a lidstva, ani způsob, jakým se vesmír přetvoří. pomine sice tvář tohoto světa, který je znetvořen hříchem, ale víme, že Bůh připravuje nové sídlo, novou zemi, ve které přebývá spravedlnost a jejíž blaženost naplní a přesáhne každou touhu po pokoji, kterou člověk chová ve svém srdci... Láska zůstane jako to, co učinila, a celé stvoření, které Bůh stvořil kvůli člověku, bude osvobozeno od poroby pomíjivosti. Jsme sice napomínáni, že člověku nepomůže nic, jestliže získá celý svět, ale sebe zahubí; přesto však nesmí očekávání nové země oslabovat starost o pře-

tváření této země, které právě rostoucí tělo nové lidské rodiny může dát jasnou představu o budoucím světě, nýbrž musí ji naopak povzbuzovat. Ačkoliv se růst Boží říše jednoznačně liší od pozemského pokroku, má tento pokrok přesto velký význam pro říši Boží, pokud přispěje k vytváření lepšího řádu v lidské společnosti. Všechny dobré plody přírody a výtěžky naší práce, dobro lidské důstojnosti, bratrské společenství a svobody musí být na zemi zmnoženy v duchu našeho pána a podle jeho příkazu; znovu ji nalezneme, očistíme od každé skvrny, plni světla a zjasnění... Zde na zemi je říše Boží skryta; až při příchodu pána dojde svého dovršení." (2.vat. koncil, č.39)

3.3 Člověk - pán a vládce tvorstva

2. vatikánský koncil poukazuje na to, že sociální úloha člověka zahrnuje i jeho správný poměr k věcem.

3.31 Věci světa - most nebo hráz mezi lidmi

svět jako prostředí věcí se dnes více než kdy jindy ukazuje jako most nebo překážka v poměru k Ty a My.

již písmo sv. vidí ve světě věcí most nebo překážku při odpovědi člověka na volání Boha, onoho věčného Ty člověka.

vláda člověka nad světem zcela zjevně sebou přináší nové možnosti výměny věcí, komunikace, vzájemné pomoci, které slouží od Boha vyžadovanému spojení a sjednocení lidí. Rozšířením lidské vlády nad kosmem se ale zároveň zvětšilo nebezpečí, že se lidé před sebou uzavrou v úsilí o sebezachování a sebeuplatnění, že se dají ovládnout věcmi nebo mocí. Zvrat ve vládě člověka nad světem nastává tam, kde se jednotlivec a jeho rodina stávají posedlími touhou po věcech a společenském uplatnění, které jim přináší majetek. Tito lidé jsou pod vládou věcí, ačkoliv se domnívají, že je vlastní a ovládají oni. Přitom vidí v lidském společenství, ve kterém žijí, pouhou kulisu, která jim může dopomoci k uplatnění.

3.32 posvěcení skrze věci světa vládou nad věcmi světa

důsledek takového nebezpečí ani zde neznamená útěk ze světa a vzdání se z nedostatku síly člověka panovat nad světem;

Koncil právem zdůrazňuje, že musíme rozšířit odpovědnost jednotlivce i společenství, "čím více... roste moc lidí". Neboť "podle obrazu Božího stvořený člověk dostal příkaz podřídit si zemi se vším, co k ní náleží, řídit svět ve spravedlnosti a svatosti a podřídit sebe a celek skutečnosti Boha jako stvořiteli všech věcí, takže člověk si podmaní zemi a Boží jméno bude podivuhodné po celé zemi".(č.34)

Skrze člověka a jeho křesťansky uskutečněném panství nad věcmi tohoto světa se i v mimolidském stvoření uskutečňuje Boží plán s tímto světem a tím i Boží oslava. Od této odpovědnosti za svět nemůže být nikdo dispensován. Je totiž těsně spjata se spásou, kterou nám daroval Kristus, proto není rozhodující, že většina lidí neuskutečňuje tuto odpovědnost za svět ve velkém vědecky vypracovaném dobývacím hvězd, nýbrž v namáhavé denní práci. I když jen málo lidí dosáhne bezprostředního prožitku, že skrze jejich práci se dále rozvine dílo stvořitele", chtěl by koncil rád dát všem jistotu, že "přispívají svou osobní námahou k dějinnému naplnění Božího plánu".(č.34) Koncil zdůrazňuje a zároveň zdůvodňuje svou výpověď o významu lidské odpovědnosti za svět: "Skrze práci přinesenou Bohu se člověk spojuje s Ježíšovým vykupitelským dílem". (č.67)

3.33 víra a odpovědnost za svět - nerozlučitelná souvislost

Na tomto pozadí se jasněji ozřejmí souvislost mezi tzv. "náboženskou krizí" a procesem lidského sebeodcizení; víra, která si není účinně vědoma své odpovědnosti za svět, přispívá k odcizení člověka, a naopak člověk, který se ztrácí ve věcech, nutně utrpí ztrátu živé víry.

Katolický morální teolog W.Heinen (nar.1909), který se těmito problémy zabýval, zdůrazňuje: "pseudonáboženství práce, neúnavná činnost může sice dezorientovat animam naturaliter religiosam (duši od přirozenosti otevřenou náboženství), ale nikdy ji nemůže naplnit. Kdykoliv se náboženská prascopnost nechává zakrtnět nebo se zvrátí, musejí být dostavivší se prázdnota a nedostatek smysluplnosti vyplněny nebo nahrazeny jinými hodnotami. Touha a hledání člověka se zaměří na hodnoty, které jsou nasnadě, které jsou viditelné, uchopitelné, které jsou k jídlu a které mají svazující, poutající, fascinující sílu". W. Heinen, Die immanente Seligkeit der Suoh, in: Artz und Christ, Heft 4/1956, s. 213)

Úkol křesťanů a církve spočívá vzhledem k této souvislosti v tom, aby objasnila svým životem a poselstvím společnosti, že

víra bez přiklonění ke světu právě tak málo opravdu slouží člověku jako svět měnící aktivita, která není nesena vírou.

3.4 Odpovědnost za svět jako služba spásy

Odpovědnost za svět a úsilí o spásu nejenom spolu úzce souvisí, ale v jistém ohledu je podle vyjádření 2.vat. koncilu odpovědnost za svět službou spásy.

3.41 Jednota odpovědnosti za svět a služby spásy - odůvodněná tím, jak církev chápe sama sebe

počátek tohoto chápání světové odpovědnosti leží v obnoveném sebeepochopení (srv.seš. 17/2). Z obrazů o církvi, dosud užívaných teology a církví, klade 2.vat. koncil důraz především na obraz "Božího lidu" a přisuzuje mu přednostní postavení pro objasnění toho, jak se církev dnes chápe.

Tento obraz církve je ještě rozšířen o rozhodný výklad poslání církve; "Bůh svolal a založil shromáždění těch, kteří s vírou pohlízejí na Krista jako na původce spásy a původce jednoty a pokoje, aby byli pro všechny viditelnou svátostí této jednoty. Církev si tím přisuzuje úkol pro lidskou společnost". (2.vat. koncil, dogm. konstituce o církvi, č.9)

2.vat. koncil opakuje ještě několikrát důležitou výpověď o tom, že církev je "znamením a svátostí jednoty" lidstva a především v pastorální konstituci objasňuje, co to znamená konkrétně pro dnešní a zítřejší svět.

Špatně bychom pochopili zdůrazňování této sjednocující funkce církevního poslání spásy, kdybychom přisoudili menší důležitost jednotlivému člověku. Naopak, cíl celého poslání spásy dnešního a budoucího pokolení vyjadřuje koncil již kdysi uvedenou větou; "jedná se o záchranu lidské osoby, o pravou výstavbu lidské společnosti." (2.vat. koncil, pastor. konst., č.3)

Sotva kdy bylo v dějinách církve precísněji formulován obrat k člověku a ke společenskému pokroku, který spočívá v jednotě lidí a tím v uskutečňování sociální spravedlnosti a lásky. Papež pavel VI. v závěru koncilu poukázal právě na tento "antropologický obrat", na obrat k člověku; "Ano, církev koncilu se - kromě sama sebou a vztahu, který ji spojuje s Bohem - zabývala člověkem, jakým dnes skutečně je... koncil byl proniknut velkou sympatií. Odkrývání lidských potřeb poutalo pozornost našeho sy-

nodu." proti těm, kteří se mysleli, že tento směr by byl "ke škodě věrnosti, která patří tradici, a také ke škodě náboženského zaměření koncilu samotného", zdůraznil pavel VI., že náboženský postoj koncilu našel svůj výraz především v lásce. "Nikdo nemůže vinit tuto hlavní orientaci z nenáboženskosti nebo z nevěry vůči evangeliu, uvědomíme-li si, že je to sám Kristus, který nás učí, že láska k bratřím je poznávacím znamením jeho učedníků... a přijmeme-li slova apoštola: "kdo nemiluje svého bratra, kterého vidí, nemůže milovat Boha, kterého nevidí" (Jan 4,20). Na závěr klade pavel VI. otázku: "Neodklánělo snad to, co se kdy řeklo o hodnotě koncilu pro lidstvo, ducha církve na koncilu od antropocentrického směru moderní kultury? - příklon k antropocentrickému pojetí nemusí být odklonem od pravé víry.

Tím by se měla udělat tečka za rozmanitými pokusy oddělit od sebe starost o spásu a službu církve světu. poslání spásy má nejen "světovou dimenzi", ale je také vzhledem ke své odkázanosti na lidi v jádru službou světu.

3.42 Jednota odpovědnosti za svět a služby spásy - představovaná posláním laiků

Jednota služby spásy a odpovědnosti za svět se ukazuje zvláště v tom, co řekl koncil o úloze laiků v církvi. povoláním laiků, "kteří jsou zvláštním způsobem ve světě", je podle mínění koncilu "spravování a řízení časných věcí podle Božího příkazu".

Stojí za povšimnutí, že koncil pro toto povolání volí stejné latinské slovo "vocatio", jako při povolání ke kněžskému úřadu.

Úlohou laiků je "zjasňovat a uspořádat zvláštním způsobem všechny časné věci, s kterými jsou těsně spojeni, tak, aby byly a rozvíjely se v duchu Kristově a dospěly ke chvále Stvořitele a Vykupitele". (dogm. konst., č.31) poslední odkaz; "... k chvále Stvořitele a Vykupitele" byl ještě zvláště připojen na přání několika koncilních otců, aby tím zřetelně vystoupila odpovědnost laiků za svět jako pravá služba Bohu.

"dogmatická konstituce o církvi" dále zdůrazňuje, že by se tím i laici účastnili celého poslání církve a plnění své služby světu zároveň přispívali k růstu a stálému posvěcování církve. "Apoštolát laiků je účastí na poslání spásy církve samé... Laici jsou povoláni zvláště k tomu, aby zpřítomňovali církev a její působení na takových místech a v takových poměrech, kde se církev právě pouze skrze laiky může stát solí země. Tak je každý laik díky svým darům zároveň svědkem a živoucím nástrojem

poslání církve samé, "podle míry darů od Krista" (Ef 4,7)"
(2.vat. koncil, č.33)

Jak dalece bylo, a nezdá se, že ještě je, toto tvrzení o poslání spásy církve předmětem sporů, ukázal návrh skupiny koncilních otců, aby se místo "účasti laiků" (participatio) na spas. poslání církve mluvilo pouze o "jisté spolupráci" (cooperatio quaedam). Tento návrh koncil nepřijal.

Z toho vyplývá, že podle tohoto chápání úlohy a zplnomocnění laiků je od nich nutno vyžadovat také větší angažovanost pro svět. Církev a její členové se tedy nemají zabývat na prvním místě sami sebou; musí si spíše uchovat pohled na to, co nazýváme křesťanskou a církevní odpovědností za svět a co nezávisí na naší libovůli, ale je nerozlučitelně spojeno s naší cestou ke spáse v Ježíši Kristu.

3.5 Úkoly

1. Vybavte si znovu v paměti, jak odůvodňuje předešlá kapitola odpovědnost křesťanů za svět.
2. Jmenujte firmy hospodářských a politických zařízení, ve kterých je patrná rostoucí vzájemná závislost mezi lidmi a národy.
3. Čím může a musí zvláště a nenahraditelně přispět křesťanská víra k výstavbě jednotného světa?
4. Jak podle předešlých vývodů popisuje 2.vat. koncil úlohu laiků v církvi a ve světě?
5. Ne vždy pohlížela teologie a praktická zbožnost na křesťanskou odpovědnost za svět tak, jak ji vidíme dnes. Znáte písně nebo modlitební texty, ve kterých se ukazuje spíše nepřátelský postoj ke světu?